

ЕКОНОМІКА ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

УДК 338.27

Лучик В.Є.,
д.е.н., доцент, завідувач кафедри
математичних дисциплін і моделювання

Лучик М.В.,
аспірант

Подільський державний аграрно-технічний університет

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ КОМПОНЕНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

Luchyk V.Ye.,
dr.sc.(econ.), assoc. prof., head of department
of mathematical disciplines and modeling

Luchyk M.V.,
graduate student

Podolskyi State Agrarian-Technical University

ESTIMATE OF FINANCIAL COMPONENTS OF ECONOMIC SECURITY FOR BUSINESS ENTITIES OF AGRICULTURAL SECTOR

Постановка проблеми. Практика показує, що у сфері аграрної економіки існують потенційні ризики і загрози, для своєчасного запобігання яких доцільно організувати систематичний моніторинг індикаторів економічної та продовольчої безпеки. Об'єктивний і всебічний моніторинг повинен проводитися на основі аналізу конкретних кількісних і якісних значень індикаторів, які включають в себе оцінки ресурсного потенціалу та можливостей розвитку галузі, рівня ефективності використання ресурсів, капіталу і праці, його відповідності рівню найбільш розвинених і передових країн, забезпечення соціальної стабільності та розвитку територій тощо. Фінансова компонента економічної безпеки є основним економічним гарантом стабільності, забезпечуючи виробничий базис інфраструктурними інститутами розподілу фінансових та інвестиційних ресурсів [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах глобалізації економіки питання економічної безпеки є вирішальними в дискусіях стосовно вибору альтернативних напрямків розвитку вітчизняної економіки. Дослідження окремих структурних елементів економічної безпеки акцентують увагу на проблемах взаємодії між факторами, що впливають на якісний стан елемента економічної безпеки в сучасних умовах розвитку економічних відносин. Значний внесок у теорію економічної безпеки в цілому і аграрної галузі зокрема внесли вчені-економісти Власюк О.С. [1], Ганжа С.В. [2], Гривківська О.В. [3], Жидяк Д.Р. [4], Кулагіна М.О. [5], Малий І.Й. [6], Татаркін А.І. [7], Третяк Н.М. [8] та ін. Незважаючи на значну кількість робіт, проблеми забезпечення економічної безпеки аграрної галузі, в основі якої лежить комплексна оцінка фінансової компоненти, вимагають подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є діагностика фінансової компоненти економічної безпеки суб'єктів господарювання аграрної галузі в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансові відносини в аграрному секторі економіки ґрунтуються на можливій соціальній і економічній вигоді від застосування вкладеного капіталу. Зростаюча ризикованість підприємств галузі та необхідність формування системи фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств зумовлена негативною динамікою розвитку процесів економічного простору, зокрема, розладом системи державних фінансів та фінансів господарських суб'єктів, втратою рівня їх кредитоспроможності, а також загостренням платіжної кризи, кризою банківської системи та фондового ринку.

Як стверджує Н.М. Третяк, банківське кредитування є основним джерелом фінансового забезпечення діяльності агроформувань, напрямів відтворення основних засобів та розширення виробничих потужностей сільського господарства на базі НТП, що уможлиблює регулювання сталого розвитку економіки, істотне підвищення її ефективності. Тому процес банківського кредитування здійснює як позитивний, так і негативний вплив на фінансову безпеку агроформування [8].

У сільськогосподарських підприємствах існують проблеми доступу до довгострокових кредитних ресурсів, оскільки в них відсутнє заставне майно, достатнє для забезпечення повернення коштів. В Україні на сьогодні існує мораторій на торгівлю сільськогосподарськими угіддями, а, отже, заборонено внесення права на землю як частки до статутних капіталів господарських товариств, продаж або інші види відчуження земельних ділянок та паїв, що знаходяться у приватній власності. Тому в умовах обмеженості власних фінансових ресурсів та слабкої заставної бази багатьох сільськогосподарських підприємств іпотечне кредитування під заставу земель сільськогосподарського призначення є одним із способів формування інвестиційних ресурсів для розвитку виробничої та соціальної інфраструктури організацій сільського господарства.

У більшості європейських країн діє однорівнева замкнута земельно-іпотечна система, яка крім банків, може об'єднувати ощадно-позичкові асоціації, кооперативи взаємного кредитування, страхові компанії та інші кредитні організації. При дворівневій відкритій моделі кредитування, яка створена в США, надавати кредитні ресурси під заставу землі можуть будь-які банки. Отримані кошти спрямовуються на рефінансування кредиторів у ті банки, які беруть участь у земельно-іпотечній програмі [2, с. 262].

Аграрне виробництво є високо ризиковим, а фінансовий результат суб'єктів господарювання галузі - вразливим. Як стверджує О.Р. Жидяк, забезпечення фінансової безпеки – це діяльність держави і всього суспільства, спрямована на реалізацію загальної національної ідеї, на захист національних цінностей і національних інтересів через підтримку фінансової стабільності внаслідок збалансованості фінансів, достатньої ліквідності та наявності необхідних фінансових ресурсів [4, с.123].

Державна фінансова підтримка сільського господарства у розвинених країнах світу становить від 35-40% (країнах Євросоюзу та у США) до 72% (у Японії та Франції), а показники України знаходяться на рівні 8,3% від вартості виробленої продукції [6, с. 19], що не задовольняє існуючі потреби.

Потрібно відмітити, що із зменшенням податкового тиску в аграрній сфері не вдалося підвищити ефективність, рівень фінансової безпеки, конкурентоспроможність аграрних підприємств, покращити фінансові можливості для розвитку сільської місцевості та вирішення соціальних проблем на селі [3, с. 214].

У табл. 1 проаналізовано показники фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрної галузі України за 2008-2012 рр.

Показники ліквідності табл. 1 представляють інтерес не лише для керівництва аграрних підприємств, а й для зовнішніх суб'єктів аналізу: коефіцієнт абсолютної ліквідності являє інтерес для постачальників сировини і матеріалів, швидкої ліквідності - для банків, поточної ліквідності - для інвесторів. Так, перевищення оборотних активів над короткостроковими фінансовими зобов'язаннями забезпечує резервний запас для компенсації збитків, які можуть понести підприємства галузі при розміщенні й ліквідації всіх оборотних активів, крім готівки. Чим більша величина цього запасу (найкращий результат 2011 р. – 2,0), тим більша впевненість кредиторів, що борги буде погашено.

Коефіцієнт швидкої ліквідності, розрахований для суб'єктів господарювання, достатньо значний – 0,8-1,1. Його величина обумовлена тим, що у складі фінансових ресурсів підприємств галузі переважає позичковий капітал, значну частку якого складає дебіторська

заборгованість. Коефіцієнт абсолютної ліквідності свідчить, що спостерігається дефіцит власних коштів у аграріїв, лише 11-13% короткострокових зобов'язань можуть бути погашено за рахунок наявної готівки.

Таблиця 1

Показники і порогові значення фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрної галузі України

Показник	Порогове значення	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Коефіцієнт поточної ліквідності	>1,6-2,0	1,621	1,645	1,868	2,00	1,896
Коефіцієнт швидкої ліквідності	>0,5-0,6	0,813	0,878	1,045	1,028	1,051
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2-0,3	0,136	0,117	0,117	0,122	0,116
Коефіцієнт фінансової незалежності	>0,5	0,472	0,483	0,564	0,544	0,536
Коефіцієнт фінансової залежності	<0,5	0,759	0,874	0,806	0,759	0,752
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними активами	>0,1	0,046	0,079	0,266	0,267	0,268
Коефіцієнт фінансової стійкості	>0,7	0,648	0,648	0,706	0,679	0,657
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,5	0,053	0,090	0,278	0,301	0,313
Коефіцієнт фінансового важеля	≤1	1,606	1,809	1,430	1,395	1,404
Коефіцієнт оборотності запасів, оборотів	>20	6,626	8,188	9,350	8,132	8,870
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, оборотів	>15	2,029	2,044	2,001	2,003	1,905
Рентабельність активів, коефіцієнт	>0,10	0,043	0,051	0,101	0,113	0,097
Рентабельність власного капіталу, коефіцієнт	>0,15	0,091	0,105	0,179	0,209	0,182
Рентабельність позичкового капіталу, коефіцієнт	>0,12	0,057	0,058	0,125	0,149	0,130

Джерело: розраховано авторами

Коефіцієнти фінансової незалежності, забезпеченості власними оборотними активами, фінансової залежності та фінансування свідчать про високу залежність підприємств від зовнішніх джерел фінансування. Таку залежність можна вважати вигідною інвестиційною стратегією при умові постійного підвищення рентабельності власного капіталу. Українські аграрні підприємства мали показник рентабельності власного капіталу за 2008-2012 рр. на рівні 0,152, що є граничним значенням. Останні роки спостерігається позитивна динаміка показника, проте вона незначна і нестабільна. Низький рівень мобільності власного капіталу пояснюється тим, що агроформування використовують переважно позичковий капітал. Низький оборот запасів і дебіторської заборгованості не дають можливості своєчасно погасити боргові зобов'язання, що тягне за собою сплату штрафів, пені тощо. Динаміка інтегрального показника фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрної галузі України представлена на рис. 1.

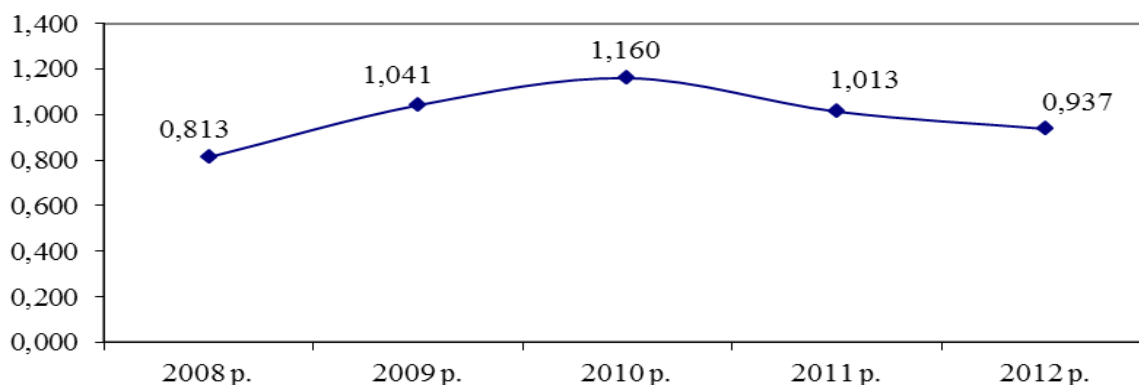

Рис. 1. Динаміка інтегрального показника фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрної галузі України

Джерело: розраховано авторами

Розрахований інтегральний показник оцінки фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрної галузі за 2008-2012 рр. свідчить про те, що фінансова діяльність зазначених підприємств забезпечує умови простого відтворення, хоча й помітні певні позитивні зрушення.

Висновки та подальші дослідження. Щоб забезпечити фінансову стабільність галузі впродовж тривалого періоду, необхідно постійно стежити за фінансовим станом її суб'єктів господарювання, оперативно реагувати на зміни, вивчати їх закономірність і причини відхилення від критичної межі задовільної оцінки за ознаками фінансової стійкості, платоспроможності, вживати заходи для підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності. Фінансова безпека аграрної галузі представляє собою систему фінансового захисту інтересів галузі та зниження рівня загроз суб'єктам господарювання, забезпечення їм фінансової стійкості, платоспроможності, мінімального ризику ймовірності банкрутства. На цій основі потрібно прогнозувати критерії економічної безпеки, розробляти стратегію розвитку аграрної галузі, що обумовлено важливістю забезпечення економічної безпеки України в сучасних умовах глобалізації економіки.

Література

1. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С.Власюк; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48 с.
2. Ганжа С.В. Механизм ипотечного кредитования под залог земель сельскохозяйственного назначения: классический подход и региональный опыт современной России / С.В. Ганжа, Е.И. Роговский, Н.С. Ганжа // Известия Алтайского государственного университета. – 2012. – № 2-1(74). – С. 261-269.
3. Гривківська О.В. Забезпечення фінансової безпеки сільського господарства / О.В. Гривківська. – Тернопіль: Астон, 2012. – 340 с.
4. Жидяк О.Р. Механізм забезпечення фінансової безпеки сільського господарства: теоретичний аспект / О.Р. Жидяк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.7. – С. 122-126.
5. Кулагина Н.А. Формирование системы экономической безопасности / Н.А. Кулагина. – Брянск: ООО "Ладомир", 2010. – 215 с.
6. Малий І.Й. Про романтизацію приватної власності на землю і кризу аграрного сектора / І.Й. Малий // Економічна теорія. – 2008. – № 3. – С. 11-20.
7. Экономическая безопасность региона: единство теории, методол. исслед. и практика / А.И.Татаркин и др. – Екатеринбург: Уральс. гос. ун-т, 1997. – 240 с.
8. Третяк Н.М. Фінансова безпека агроформувань у контурі банківського кредитування / Н.М. Третяк // Вісник Університету банківської справи Національного банку України, 2010. – № 3 (9). – С. 89-93.

References

1. Vlasiuk, O. (2008), *Teoriia i praktyka ekonomichnoi bezpeky v systemi nauky pro ekonomiku* [Theory and practice of economic security in the sciences of economics], Nats. in-t probl. mizhnar. bezpeky pry Radi nats. bezpeky i oborony Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 48 p.
2. Ganzha, S.V., Rogovskiy, Ye.I. and Ganzha, N.S. (2012), "The mechanism of mortgage lending on bail agricultural land: the classic approach and regional experience of modern Russia", *Izvestiya Altayskogo gosudarstvennogo universiteta*, no. 2-1 (74), pp. 261-269.
3. Hryvkivska, O. (2012), *Zabezpechennia finansovoi bezpeky silskoho hospodarstva* [Ensuring financial of security of agriculture], "Aston", Ternopil, Ukraine, 340 p.
4. Zhydiak, O. (2012), "Mechanism to ensure financial security of agriculture: theoretical aspect", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, issue. 22.7, pp.122-126.
5. Kulagina, N. (2010), *Formirovaniye sistemy ekonomicheskoy bezopasnosti* [Formation of the system of economic safety], ООО "Ladomir", Bryansk, Russia, 215 p.
6. Malyi, I. (2008), "About romanticizing of private land ownership and the agricultural sector crisis", *Ekonomichna teoriya*, no.3, pp. 11-20.

7. Tatarin, A. etc. (1997), *Ekonomicheskaya bezopasnost regiona: yedinstvo teorii, metodol. issled. i praktika* [Economic security of the region: the unity of theory, methodology, issled, and practice], Urals. gos. un-t, Yekaterinburg, Russia, 240 p.

8. Tretiak, N. (2010), "The financial security of agricultural enterprises in the circuit bank lending", *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 3(9), pp. 89-93.

УДК 338.242.4.025.2:631.115.8(477)

Клокар О.О.,
д.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту
Білоцерківський національний аграрний університет

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Klokar O.O.,
dr.sc.(econ.), assistant professor of
department of accounting and auditing
Bila Tserkva National Agricultural University

STATE REGULATION OF AGRICULTURAL COOPERATION DEVELOPMENT IN UKRAINE

Постановка проблеми. Розвиток багатовекторної економіки в Україні, ефективна реалізація реформ у даному напрямі та підвищення добробуту громадян можливі насамперед за умови державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації. Так, державними інститутами розроблені окремі законодавчі важелі впливу щодо регулювання діяльності сільськогосподарських кооперативів (прийняті: Господарський, Податковий, Земельний та Цивільний кодекси України, Закони України "Про кооперацію" й "Про сільськогосподарську кооперацію" тощо).

Проте ефективність реалізації вищевказаних складових є низькою. Кількість сільськогосподарських кооперативів протягом останніх п'яти років стихійно скорочується, або збільшується більш ніж на 100 одиниць на рік і становить тільки 2% від загальної кількості суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки [3, с. 10; 4, с. 8; 9, с. 25; 10, с. 10; 11, с. 5; 12, с. 50; 13, с. 22]. Дана ситуація знижує ефективність діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки та погіршує добробут селян в цілому. Тому актуальним питанням на сучасному етапі розвитку цієї галузі є державна підтримка сільськогосподарської кооперації та забезпечення її ефективного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням вищевказаної проблеми займалися такі науковці: В. Бабаєв, С. Бабенко, Я. Гаєцька-Колотило, В. Зіновчук, В. Семчик, А. Пантелеймоненко тощо [1-2; 5-8]. Вчені визначили основні засади розвитку та нормативно-правового забезпечення сільськогосподарських кооперативів в Україні. Проте роль держави в ефективному функціонуванні вищевказаних структур висвітлена ними не достатньо.

Постановка завдання. Головною метою даного дослідження є аналіз державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні. Для реалізації вищевказаної мети нами сформовані такі завдання:

- розкриття економічної сутності державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації;
- визначення та аналіз основних концептуальних напрямів регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні з їх подальшою перспективою.

Об'єктом дослідження є процеси, які відбуваються у сфері виробництва, обміну, розподілу, реалізації та споживання сільськогосподарської продукції, що впливають на